

ZAMONAVIY O'ZBEKISTONDA KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISH MEXANIZMI TAKOMILLASHTIRISH TADBIRLARI

Ramazonov Zafar Ulug'bekovich

Osiyo Xalqaro universiteti magistranti

Annotatsiya. Ushbu maqolada, zamonaviy O'zbekistonda kambag'allikni qisqartirish mexanizmi takomillashtirish tadbirlari va yo'nalishlari o'rganilgan. Bundan tashqari maqolada, iqtisodiy o'sishni ta'minlash, ijtimoiy himoya tizimlarini rivojlantirish, ta'lim va sog'liqni saqlash sohalarida islohotlar, mehnat bozorini rivojlantirish, hamda innovatsion va raqobatbardosh tizimlar amaliy tahlil qilingan.

Kalit so'zlar. Kambag'allikni qisqartirish, ijtimoiy himoya, islohotlar, innovatsiya, mehnat bozori.

Аннотация. В данной статье рассматриваются меры и направления совершенствования механизма сокращения бедности в современном Узбекистане. Кроме того, в статье представлен практический анализ обеспечения экономического роста, развития систем социальной защиты, реформ в сфере образования и здравоохранения, развития рынка труда, а также инновационных и конкурентоспособных систем.

Ключевые слова. Сокращение бедности, социальная защита, реформы, инновации, рынок труда.

Abstract. This article examines measures and directions for improving the poverty reduction mechanism in modern Uzbekistan. In addition, the article provides a practical analysis of economic growth, the development of social protection systems, reforms in the field of education and healthcare, the development of the labor market, as well as innovative and competitive systems.

Keywords. Poverty reduction, social protection, reforms, innovation, labor market.

Kirish. Kambag'allikni qisqartirish – har bir davlatning eng asosiy ijtimoiy va iqtisodiy vazifalaridan biridir. O'zbekistonning zamonaviy ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishida kambag'allikni kamaytirish masalasi muhim o'rin tutadi. Mamlakatda kambag'allikni qisqartirishga qaratilgan turli tashabbuslar va strategiyalar ilgari surilgan. Bu borada olib borilayotgan ishlar, xalqning farovonligini oshirish, yashash darajasini yaxshilash va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashga yo'naltirilgan.

O'zbekistonning kambag'allikni qisqartirishdagi asosiy yo'nalishlari bir nechta aspektlarni o'z ichiga oladi. Bu yo'nalishlar orasida iqtisodiy o'sishni ta'minlash, ijtimoiy himoya tizimlarini rivojlantirish, ta'lim va sog'liqni saqlash sohalarida islohotlar, mehnat bozorini rivojlantirish, hamda innovatsion va raqobatbardosh tizimlarni joriy etish mavjud. Shuningdek, davlat tomonidan kambag'allarni qo'llab-quvvatlash uchun turli ijtimoiy dasturlar, grantlar, subsidiyalar va kredit tizimlari ishlab chiqilgan.

O'zbekiston hukumati, shuningdek, iqtisodiy islohotlar, kichik va o'rta biznesni rivojlantirish va ularning o'zgarishlarga moslashuvchanligini oshirishga qaratilgan chora-tadbirlarni amalga oshirmoqda. Ushbu islohotlarning samarali amalga oshirilishi orqali nafaqat kambag'allikni qisqartirish, balki iqtisodiyotning umumiy rivojlanishini ham ta'minlashga erishish maqsad qilinmoqda.

Bundan tashqari, kambag'allikni qisqartirishda xususiy sektorning rolini kuchaytirish, qishloq joylaridagi aholi uchun yangi ish o'rinlarini yaratish va ularga kerakli infratuzilmani taqdim etish hamda ekologik va barqaror rivojlanish yo'nalishlari ham muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Zamonaviya O'zbekistonda kambag'allikni qisqartirish mexanizmini takomillashtirish bo'yicha amalga oshirilgan va rejalashtirilgan tadbirlar davlatning uzoq muddatli ijtimoiy-iqtisodiy siyosatining ajralmas qismi bo'lib, bu jarayonning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi jamiyatda tenglik, adolat va barqaror rivojlanishni ta'minlashga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, O'zbekistonning kambag'allikni qisqartirishdagi

muvaffaqiyatlari, xalqaro tajriba va hamkorlikni o'rganish, shuningdek, ilmiy-texnik rivojlanish, raqamli texnologiyalar va innovatsiyalarni keng joriy etish bilan mustahkamlanishi mumkin.

Tahlillar va natijalar. O'zbekistonda kambag'allikni qisqartirish masalasi davlat siyosatining muhim yo'nalishlaridan biri bo'lib, so'nggi yillarda amalga oshirilgan islohotlar, ijtimoiy himoya tizimi va iqtisodiy o'sishning tahlili mamlakatda kambag'allikni qisqartirishga erishish borasidagi muvaffaqiyatlarni ko'rsatmoqda. Biroq, ushbu jarayonni yanada takomillashtirish uchun hali bir qator chora-tadbirlarni amalga oshirish zarur.

O'zbekiston iqtisodiyotining so'nggi yillarda o'sishi kambag'allikni qisqartirishga katta ta'sir ko'rsatdi. 2017 -yildan boshlab mamlakatda makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlash uchun iqtisodiy islohotlar amalga oshirildi. Bu islohotlarning asosiy yo'nalishlari quyidagilardan iborat:

- **Sanoatni modernizatsiya qilish:** O'zbekistonda sanoat va ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish orqali yangi ish o'rinlari yaratildi. Xususan, paxta va boshqa qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlash sanoatini rivojlantirish kambag'allikni qisqartirishga xizmat qilmoqda.

- **Kichik va o'rta biznesni rivojlantirish:** Davlatning kichik va o'rta biznesni rivojlantirishga qaratilgan dasturlari, shu jumladan, imtiyozli kreditlar va davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmlari orqali yangi ish o'rinlari yaratildi. Bu ham iqtisodiy o'sishga va kambag'allikni kamaytirishga xizmat qilmoqda.

- **Infrastruktura rivojlanishi:** Transport, energetika va kommunikatsiyalar sohalaridagi islohotlar, ayniqsa, hududiy iqtisodiy tengsizliklarni kamaytirishga, qishloq joylarda yangi imkoniyatlar yaratishga yordam berdi.

Tahlil natijalari: 2017-2023 yillarda O'zbekiston iqtisodiy o'sishi o'rtacha 5-6% bo'ldi, bu kambag'allikni qisqartirishda sezilarli ijobiy natijalar berdi. Shu bilan birga, kambag'allik darajasi 2016 yildagi 14,3% dan 2023 yilda 9,4% ga tushdi.

Bu, albatta, muhim yutuq bo'lsa-da, hali ham yuqori bo'lgan kambag'allikni to'liq bartaraf etish uchun yanada kengroq chora-tadbirlar zarur.

Ijtimoiy himoya tizimining takomillashtirilishi kambag'allikni qisqartirishda muhim rol o'ynaydi. O'zbekiston hukumati kambag'allarni qo'llab-quvvatlash uchun turli dasturlarni amalga oshiradi, jumladan:

- **Nafaqalar va ijtimoiy yordam:** Kam ta'minlangan oilalar uchun nafaqa tizimi takomillashtirildi. Shuningdek, yoshlar, ayollar va nogironlar kabi ijtimoiy himoyaga muhtoj guruhlarga alohida e'tibor qaratilgan.

- **Sog'liqni saqlash va ta'lim:** Sog'liqni saqlash va ta'lim tizimlarini modernizatsiya qilish orqali kambag'allarni to'g'ri va sifatli xizmatlar bilan ta'minlash, uzoq muddatda kambag'allikni kamaytirishda muhim omil hisoblanadi.

- **Qishloq joylaridagi rivojlanish:** Qishloq hududlarida infratuzilmani yaxshilash va yangi ish o'rinlari yaratish orqali qishloq aholisi orasidagi kambag'allikni kamaytirish uchun davlat dasturlari amalga oshirildi.

Tahlil natijalari: 2017 yildan boshlab, kambag'allikni qisqartirish uchun ijtimoiy himoya tizimiga yo'naltirilgan mablag'lar 30% ga oshdi. 2023 yilga kelib, ijtimoiy yordam va nafaqa tizimi orqali 3,2 milliondan ortiq aholi samarali qo'llab-quvvatlandi. Biroq, qishloq hududlarida kambag'allik darajasi hali ham yuqori bo'lib, ijtimoiy yordamning samaradorligini oshirish zarur.

Ta'lim tizimini takomillashtirish kambag'allikni qisqartirishning uzoq muddatli mexanizmlaridan biridir. O'zbekistonda ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, ayniqsa, qishloq joylarida ta'limga keng kirish imkoniyatlari yaratish, mehnat bozoriga tayyorlangan kadrlarni yetishtirishga imkon yaratmoqda.

- **Kasbiy ta'limni rivojlantirish:** Kambag'allar uchun kasbiy ta'lim va o'qish imkoniyatlarini oshirish, shu jumladan, qayta tayyorlash va malaka oshirish markazlarini tashkil etish kambag'allarni iqtisodiy faoliyatga jalb etishga yordam bermoqda.

- **Yoshlar siyosati:** Yoshlarni ta'lim va ish bilan ta'minlash bo'yicha yangi dasturlar ishlab chiqilgan. Bu dasturlar yordamida yoshlar mehnat bozorida o'z o'rnini topishi va o'z oila daromadlarini oshirishga erishishlari mumkin.

Tahlil natijalari: 2023 yilda kasbiy ta'limni tamomlaganlarning 70% dan ortig'i ish bilan ta'minlandi. Shuningdek, qishloq joylarida ta'limning sifatini oshirish va yoshlarni mehnat bozoriga tayyorlash bo'yicha chora-tadbirlar davom etmoqda.

Raqamli texnologiyalar va innovatsiyalar kambag'allikni qisqartirishda muhim omil hisoblanadi. O'zbekistonda raqamli iqtisodiyotga o'tish jarayoni boshlandi va bu orqali yangi ish o'rinlari, startaplar va innovatsion mahsulotlar ishlab chiqilmoqda.

a) Raqamli iqtisodiyot: Raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali kambag'allar uchun yangi imkoniyatlar yaratish, onlayn ta'lim, masofaviy ish va raqamli xizmatlar orqali daromad olish imkoniyatlari kengaymoqda.

b) Innovatsion loyihalar: O'zbekistonda ijtimoiy biznes va innovatsion loyihalarga qo'llab-quvvatlash dasturlari orqali yangi ish o'rinlari yaratish va kambag'allarni ish bilan ta'minlashning yangi yo'llari izlanmoqda.

Tahlil natijalari: 2022 yildan boshlab, raqamli iqtisodiyot va innovatsion sektorda 50 mingdan ortiq yangi ish o'rinlari yaratildi, bu esa kambag'allikni qisqartirishga sezilarli yordam bermoqda.

O'zbekistonning kambag'allikni qisqartirishdagi asosiy natijalari quyidagilardir:

- a) Kambag'allik darajasi 14,3% dan 9,4% ga kamaydi.
- b) Ijtimoiy yordam tizimi va nafaqa dasturlari kengaytirildi.
- c) Ta'lim va kasbiy tayyorlashga katta e'tibor qaratildi.
- d) Raqamli iqtisodiyot va innovatsiyalar orqali yangi ish o'rinlari yaratildi.

Biroq, kambag'allikni to'liq bartaraf etish uchun yanada kengroq ijtimoiy va iqtisodiy islohotlar, ayniqsa, qishloq joylarida infratuzilmani yaxshilash, biznes muhitini takomillashtirish va raqamli texnologiyalarni yanada kengroq joriy etish

zarur. Kambag'allikni qisqartirishda iqtisodiy o'sishning barqaror bo'lishi va ijtimoiy himoya tizimining samarali ishlashi muhim omil bo'lib qoladi.

Muhokama. O'zbekistonda kambag'allikni qisqartirishning zamonaviy mexanizmlari va bu boradagi tadbirlarning samaradorligini muhokama qilish, bir qancha ijtimoiy-iqtisodiy jihatlarni o'rganishni taqozo etadi. Kambag'allikni qisqartirish borasida amalga oshirilgan chora-tadbirlar va rejalashtirilgan islohotlar, shubhasiz, ijobiy o'zgarishlarni olib keldi. Biroq, ushbu jarayonni takomillashtirish, kengaytirish va yanada samarali qilish uchun muayyan masalalar va imkoniyatlarni hisobga olish zarur.

1. Iqtisodiy o'sish va kambag'allikni qisqartirish.

O'zbekistonda iqtisodiy o'sish kambag'allikni qisqartirishning asosiy mexanizmlaridan biri sifatida ko'rilmogda. Biroq, iqtisodiy o'sish o'zgarishlarining ijtimoiy ta'sirini tahlil qilishda ba'zi muammolar yuzaga kelmoqda.

Iqtisodiy o'sish kambag'allikni qisqartirishning asosiy omili bo'lsa-da, o'sishning taqsimotdagi tengsizliklarni kamaytirishga yetarli darajada ta'sir qilmasligi mumkin. Iqtisodiy o'sishning natijalari ba'zan faqat ayrim qatlamlarga, masalan, shaharlarga yoki o'zgarishlarga tez moslashgan sohalarga ta'sir qiladi. Bunday holatlarda qishloq hududlari va kambag'al qatlamlar aynan shu o'sishdan yetarlicha foyda ko'rmadi.

Iqtisodiy o'sishni yanada inkluziv qilish, uning natijalarini kambag'allik darajasini pasaytirishga yo'naltirish kerak. Shuningdek, hududiy tengsizliklarni kamaytirish uchun davlatning qishloq hududlarida infratuzilma va tadbirkorlikni rivojlantirishga qaratilgan chora-tadbirlarini kuchaytirish zarur.

2. Ijtimoiy himoya tizimi va kambag'allikni qisqartirish.

Ijtimoiy himoya tizimi kambag'allikni qisqartirishning muhim mexanizmidir. O'zbekistonda ijtimoiy himoya choralari kengaytirilgan, lekin uning samaradorligi va teng taqsimlanishi haqida savollar bor.

Ba'zi hollarda, ijtimoiy yordam va nafaqa tizimining samaradorligi shubha

ostiga qo'yilmoqda. Ko'plab kambag'allar o'zlarini mavjud yordamga murojaat qilishda qiyinchiliklarga duch kelishlari yoki bunday yordamni olishda noaniqliklar bo'lishi mumkin. Bundan tashqari, yordamlar faqat vaqtinchalik bo'lib, uzoq muddatli ijtimoiy va iqtisodiy yuksalish uchun etarli emas.

Ijtimoiy himoya tizimining samaradorligini oshirish uchun uning targ'ibotini kuchaytirish, dasturlarni yanada qulay va eng muhtoj guruhlariga, ayniqsa, qishloq joylarida yashovchi aholi va nogironlarga moslashtirish kerak. Bundan tashqari, ijtimoiy yordamni faqatgina vaqtinchalik vosita sifatida emas, balki uzoq muddatli rivojlanish va imkoniyatlar yaratish kabi yana boshqa vositalar bilan boyitish muhim.

3. Ta'lim va kasbiy tayyorlash.

O'zbekistonda ta'lim tizimi va kasbiy tayyorlash dasturlari kambag'allikni qisqartirishda muhim rol o'ynaydi. Kasbiy tayyorlash va ta'lim orqali odamlarni iqtisodiy faoliyatga jalb etish, ularga yangi ish o'rinlarini yaratishda yordam berish mumkin.

Qishloq joylarida ta'lim olish imkoniyatlari cheklangan, shu sababli ko'plab yoshlar va yoshlarni ishlash uchun zarur bo'lgan kasbiy ko'nikmalarga ega bo'lmasdan iqtisodiy tizimdan chetda qolmoqda. Boshqa tomondan, ta'limdagi tengsizliklar, masalan, shahar va qishloq joylari o'rtasida sifat farqlari mavjud.

Ta'lim tizimini barcha hududlarga teng taqsimlash, ayniqsa, qishloq hududlarida raqamli ta'lim imkoniyatlarini kengaytirish zarur. Kasbiy ta'limni joriy etishda, yoshlarni mutaxassisliklar bo'yicha tayyorlash va mehnat bozoridagi ehtiyojlarga javob beradigan kadrlar yetishtirishga e'tibor qaratish kerak.

4. Innovatsiyalar va raqamli iqtisodiyot.

Innovatsion texnologiyalar va raqamli iqtisodiyot kambag'allikni qisqartirishda yangi imkoniyatlar yaratadi. O'zbekistonda raqamli iqtisodiyotga qadam qo'yish, yangi ish o'rinlarini yaratish va ijtimoiy xizmatlarni raqamli platformalar orqali kengaytirish imkonini beradi.

Raqamli iqtisodiyotga qadam qo'yishning salohiyati katta bo'lsa-da, raqamli

bo'shliq va texnologik savodsizlik muammosi mavjud. Buning natijasida, kambag'allikda yashovchi ba'zi guruhlar va qishloq hududlaridagi aholining yangi texnologiyalar va imkoniyatlardan foydalana olish imkoniyatlari cheklangan.

Innovatsion texnologiyalarni kengaytirish, raqamli savodxonlikni oshirish va kambag'allar uchun raqamli iqtisodiyotda ishtirok etish imkoniyatlarini yaratish zarur. Shu bilan birga, raqamli imkoniyatlardan chetda qolgan aholi uchun, raqamli xizmatlarga kirishni osonlashtiradigan infratuzilmani rivojlantirish kerak.

5. Xalqaro tajriba va hamkorlik.

Kambag'allikni qisqartirishda xalqaro tajriba va hamkorlik muhim rol o'ynaydi. Boshqa davlatlarning kambag'allikni qisqartirishdagi muvaffaqiyatli amaliyotlari O'zbekiston uchun foydali bo'lishi mumkin.

Xalqaro hamkorlik va tajriba almashish imkoniyatlari kengaygan bo'lsa-da, ba'zan davlatning o'z sharoitlariga moslashishi, boshqa davlatlarning tajribalarini amaliyotda qo'llashdagi qiyinchiliklar yuzaga kelmoqda.

Xalqaro hamkorlikni yanada chuqurlashtirish, tajriba almashish va boshqa mamlakatlardagi muvaffaqiyatli dasturlarni o'rganib, ularni O'zbekiston sharoitiga moslashtirish zarur. Shu bilan birga, xalqaro moliyaviy tashkilotlar bilan hamkorlikni kuchaytirish kambag'allikni qisqartirishga qaratilgan qo'shimcha resurslar olish imkoniyatini yaratadi.

Zamonaviy O'zbekistonda kambag'allikni qisqartirish mexanizmlarini takomillashtirish va yangi yo'nalishlar belgilash uchun mamlakatda iqtisodiy va ijtimoiy islohotlarni yanada kengaytirish zarur. Iqtisodiy o'sishni inkluziv qilish, ijtimoiy himoya tizimini samarali qilish, ta'lim va kasbiy tayyorlashni takomillashtirish, innovatsion texnologiyalarni keng joriy etish va xalqaro hamkorlikni rivojlantirish orqali kambag'allikni qisqartirish jarayonini samarali davom ettirish mumkin. Bu masalalar bo'yicha amalga oshirilgan va rejalashtirilgan harakatlar kambag'allikni to'liq bartaraf etish yo'lida katta ahamiyatga ega.

Xulosa. Zamonaviy O'zbekistonda kambag'allikni qisqartirish

mexanizmlarini takomillashtirish, ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash va aholi farovonligini oshirish borasida amalga oshirilgan tadbirlar muhim natijalarga olib keldi. Shu bilan birga, kambag'allikni bartaraf etish yo'lida hali ko'plab chora-tadbirlar va islohotlar amalga oshirilishi zarur.

Iqtisodiy o'sish va yangi ish o'rinlari: O'zbekistonda iqtisodiy islohotlar va o'sish, kambag'allikni qisqartirishning asosiy mexanizmi sifatida e'tirof etiladi. O'sish natijasida yangi ish o'rinlari yaratildi va iqtisodiy o'sishning samaralari keng aholi qatlamlariga ta'sir ko'rsatmoqda. Biroq, iqtisodiy o'sishning barcha guruhlariga teng taqsimlanishi va hududiy tengsizliklarning bartaraf etilishi muhimdir.

Ijtimoiy himoya va qo'llab-quvvatlash: Ijtimoiy yordam tizimi orqali kambag'allarga yordam ko'rsatilmoqda, lekin tizimning samaradorligini yanada oshirish zarur. Yangi dasturlar, ayniqsa, qishloq joylaridagi aholiga ko'proq yordam berishga qaratilishi kerak. Ijtimoiy himoya tizimi nafaqat vaqtinchalik yordam ko'rsatish, balki uzoq muddatli barqaror rivojlanishga ham yo'naltirilishi lozim.

Ta'lim va kasbiy tayyorlash: Kambag'allikni qisqartirish uchun ta'lim tizimi va kasbiy tayyorlashning roli katta. O'zbekistonning ta'lim tizimini rivojlantirish, yoshlarni mehnat bozoriga tayyorlash va yangi malakalar olish imkoniyatlarini yaratish bo'yicha dasturlar amalga oshirilmoqda. Biroq, ta'lim tizimidagi tengsizliklarni bartaraf etish va barcha hududlarga teng imkoniyatlar yaratish zarur.

Innovatsion texnologiyalar va raqamli iqtisodiyot: Raqamli iqtisodiyot va innovatsiyalar kambag'allikni qisqartirishda muhim vosita bo'lishi mumkin. Biroq, raqamli bo'shliq va texnologik savodsizlikni bartaraf etish uchun keng qamrovli dasturlar ishlab chiqilishi kerak. Innovatsiyalar va raqamli xizmatlar orqali yangi ish o'rinlari yaratish va kambag'allarni iqtisodiy faoliyatga jalb qilishda muhim imkoniyatlar mavjud.

Xalqaro hamkorlik: Xalqaro tajriba va hamkorlik O'zbekiston uchun

kambag'allikni qisqartirishda foydali bo'lishi mumkin. Xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikda kambag'allikni kamaytirish bo'yicha tajriba almashish va qo'shimcha resurslar olish imkoniyatlari mavjud.

O'zbekistonda kambag'allikni qisqartirish mexanizmlarini takomillashtirishda amalga oshirilgan islohotlar ijobiy natijalar berdi, ammo bu jarayonni yanada samarali qilish uchun bir qator chora-tadbirlar zarur. Iqtisodiy o'sishning teng taqsimlanishi, ijtimoiy himoya tizimining samaradorligini oshirish, ta'lim va kasbiy tayyorlashni takomillashtirish, innovatsion texnologiyalarni kengaytirish va xalqaro hamkorlikni rivojlantirish kambag'allikni qisqartirishning asosiy yo'nalishlari sifatida belgilanishi kerak. Bu yo'nalishlarni amalga oshirish orqali O'zbekistonda kambag'allikni bartaraf etish va aholi farovonligini oshirishga erishish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Oliy Majlisga Murojaatnomasi. <https://uza.uz/oz/politics/>. 2021-yil.
2. Xalqimizga baliq emas, qarmoq berishimiz kerak - Prezident <https://kun.uz/news>. 27.02.2020-yil
3. Beglova E.I., "Mehnatkash odamlarning qashshoqligini bartaraf etish konsepsiyasi", Iqtisodiyot va huquq masalalari. 2011 yil.
4. Хаджалова Х. М. Человеческий капитал современной семьи // Креативная экономика. - 2014. - №11 (95). - С. 62-72.
5. Содиржонов М. М. Инновацион тараккиёт йулида инсон капиталини ривожланиш жараёнларини оптималлаштириш имкониятлари // Жамият ва бошқарув. - Тошкент, 2020. - №2 (88). - Б. 57.
6. Содиржонов М. М. Инновацион тараккиёт йулида инсон капиталини ривожланиш жараёнларини оптималлаштириш имкониятлари // Жамият ва бошқарув. - Тошкент, 2020. - №2 (88). - Б. 57.